

การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามเส้นทางวิถีสายน้ำบนฐานประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมอัตลักษณ์
ท้องถิ่นของชุมชนเครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคเหนือ จังหวัดเพชรบูรณ์
Developing the Potential of Community-Based Tourism along the Waterways on a Historic
base Local Identity Culture of the Community by The Northern Rajabhat University
Network Phetchabun Province

สุวัฒน์ อินทรประไพ¹, ธีรภัทร ดีเฒ่า², เกื้อกูล พิมพ์ดี³, บรรจง สุรินทร์⁴, มณีนุช เกตุแพง⁵ และอนันต์ ทะสุนทร^{6*}
Suwat Intarapapai¹, Teerapat Dee-aim², Kuekoon Pimdee³, Banchong Surin⁴, Maneenuch Ketfaeng⁵

and Apinan Thasunthorn^{6*}

^{1,6*}อาจารย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

²อาจารย์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

^{3,4,5}สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

^{1,6*}Lecturer from the Faculty of Humanities and Social Sciences, Phetchabun Rajabhat University

²Lecturer from the Faculty of Management Science Phetchabun Rajabhat University

^{3,4,5}Research and Development Institute Phetchabun Rajabhat University

*Corresponding Author Email: kingkongfc1@gmail.com

Received: 27 July 2023

Revised: 5 September 2023

Accepted: 10 September 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาศักยภาพชุมชนต้นแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนและภาคีเครือข่ายเพื่อความยั่งยืนของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ เป็นการวิจัยแบบเชิงปริมาณ มีเครื่องมือการวิจัย คือ แบบสอบถาม มีกลุ่มตัวอย่างวิจัยจำนวน 400 คน โดยการเปิดตารางของ Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970) แล้วนำข้อมูลที่รวบรวมได้จากแบบสอบถามมาวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ประกอบด้วย ค่าร้อยละ ผลการวิจัยพบว่า ศักยภาพชุมชนต้นแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนและภาคีเครือข่าย ประกอบด้วย 1) ด้านชุมชนเป้าหมายมีขีดความสามารถในการบริหารจัดการธุรกิจท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์บนฐานอัตลักษณ์ท้องถิ่นชุมชนมีเป้าหมาย จำนวน 1 ชุมชน คิดเป็น ร้อยละ 10 2) ด้านรายได้จากการท่องเที่ยวโดยชุมชน ผลิตภัณฑ์และโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ใหม่ที่ตอบสนองต่อนักท่องเที่ยวเป้าหมายและสร้างรายได้ให้กับชุมชนต่อปี จำนวน 5 ผลิตภัณฑ์ 1 โปรแกรมท่องเที่ยว ชุมชนมีรายได้จากการให้บริการและท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์ มูลค่า 100,000 บาท/ปี รายได้จากการท่องเที่ยว เพิ่มขึ้นร้อยละ 5 จำนวนการสร้างงานและจ้างงานในชุมชน เพิ่มขึ้นร้อยละ 5 3) จำนวนนักท่องเที่ยวในชุมชนเป้าหมาย จำนวนร้อยละที่เพิ่มขึ้นของจำนวนนักท่องเที่ยวในชุมชนเมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมา ส่วนการรับรู้สื่อและความต้องการเดินทางท่องเที่ยวในชุมชนของนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายเพิ่มขึ้นร้อยละ 10 จากปีที่ผ่านมาการรับรู้ภาพลักษณ์พื้นที่ของนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายไม่น้อยกว่าร้อยละ 10 และ 4) ด้านบูรณาการขับเคลื่อนระบบจัดการงานวิจัยและพันธกิจสัมพันธ์เพื่อพัฒนาพื้นที่อย่างเป็นระบบ ระบบสารสนเทศเชื่อมโยงข้อมูลการท่องเที่ยวที่จำเป็นแบบออนไลน์เพื่อใช้ประโยชน์ในการวิจัยและพัฒนาาร่วมกันของเครือข่าย จำนวน 1 ฐาน/ระบบ จำนวน 1 ระบบกลไก งานวิจัยด้านการท่องเที่ยวที่เผยแพร่ไปสู่การใช้ประโยชน์ในชุมชน จำนวน 1 เรื่อง/ปี โครงการ/กิจกรรมที่มีการบูรณาการความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยและภาคีที่เกี่ยวข้องที่สอดคล้องกับศักยภาพและความต้องการไม่น้อยกว่า 5 โครงการต่อปี

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวโดยชุมชน, วิถีสายน้ำ, อัตลักษณ์ท้องถิ่น

Abstract

This research consists purposes were to develop the potential of a model community for community-based tourism management and network partners for sustainability of Phetchabun Rajabhat University. is a quantitative research. The research tool was a questionnaire. There was a research sample of 400 people by opening the table of Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970) and then taking the data collected from the questionnaire and analyzing it using descriptive statistics consisting of percentages. The research results found that the potential of model communities for tourism management by communities and network partners includes: 1) The target community has the capacity to manage the creative community tourism business based on local identity. The target community has 1 community, accounting for 10 percent 2) The income from community tourism. New creative tourism products and programs that respond to target tourists and generate income for the community per year, total of 5 products, 1 tourism program The community earns income from services and creative community tourism worth 100,000 baht/year. Income from tourism. Increased 5 percent in the number of jobs created and hired in the community. increased by 5 percent 3) Number of tourists in the target community The percentage increase in the number of tourists in the community compared to last year. As for media awareness and the desire to travel in communities among target tourists, it increased by 10 percent from last year. The perception of the image of the area by target tourists was not less than 10 percent and 4) Integration drives the system. Manage research and mission relations to systematically develop the area. Information system linking necessary travel information online for use in joint research and development of the network, 1 base/system, 1 mechanism system. Published tourism research leads to community use, 1 Subject/year Projects/activities that include integration of cooperation with universities and related partners that are consistent with potential and needs, not less than 5 projects per year.

Keywords: Community-Based Tourism, River Way of Life, Local Identity

บทนำ

การพัฒนาระบบเศรษฐกิจทั้งในระดับจุลภาคและระดับมหภาคนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องอาศัยการพัฒนาเชิงโครงสร้างพื้นฐาน การพัฒนาด้านสังคม การพัฒนาด้านทรัพยากรต่าง ๆ ภายในประเทศเพื่อให้เกิดพลวัตรของการพัฒนา รวมทั้งการพัฒนาภูมิสังคมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน ดังนั้นในการพัฒนาประเทศเพื่อให้เกิดการแข่งขันได้กับนานาประเทศ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการพัฒนาภูมิสังคมและสิ่งแวดล้อมทางสังคมของประเทศอย่างเชื่อมโยงและต่อเนื่องซึ่งกันและกัน ในการสร้างสรรค์เศรษฐกิจฐานรากและเศรษฐกิจมวลรวมของประเทศ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมหนึ่งที่มีความสำคัญต่อประเทศในการส่งเสริมและสร้างศักยภาพในการแข่งขัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำทรัพยากรในพื้นที่หรือในประเทศมาเป็นจุดดึงดูดเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวทั้งภายในและประเทศและการดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวต่างชาติให้เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวภายในประเทศให้เพื่อที่จะสร้างรายได้จากการประกอบการต่าง ๆ ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว การสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวที่สามารถเชื่อมโยงและสร้างเศรษฐกิจในระดับพื้นที่ที่เกิดจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนทำให้เกิดการกระจายรายได้ ช่วยลดความเหลื่อมล้ำ และสร้างความสุขที่ยั่งยืนให้ทั้งคนไทย (นิชาภัทร สุรวัฒนานนท์, 2562)

การท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวอีกรูปแบบหนึ่งที่มีความสนใจจากกระตือรือร้นนโยบายทั้งในระดับประเทศ และระดับชุมชนท้องถิ่น เนื่องจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นมีลักษณะมิติของการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นที่หลากหลายและสามารถเชื่อมโยงมิติทางสังคม เศรษฐกิจ สภาพแวดล้อม ศิลปะและวัฒนธรรมเข้าด้วยกันอย่างกลมกลืน พร้อมทั้งยังเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคน พัฒนาชุมชน สามารถสร้างเศรษฐกิจฐานรากให้เกิดขึ้นแก่ชุมชน ประกอบกับนักท่องเที่ยวยังให้ความสนใจเพิ่มมากขึ้น (พจนนา สอนศรี, 2560) ซึ่งความน่าสนใจของการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้นเกิดจากการที่ชุมชนเกิดแนวคิดในการสร้างสรรค์กิจกรรมทางการท่องเที่ยวโดยเชื่อมโยงเอาทรัพยากรในชุมชน วิถีชีวิต ประวัติศาสตร์ อัตลักษณ์ และองค์ประกอบทางสังคมในชุมชนและท้องถิ่นมาจัดการเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน และนำเสนอให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเรียนรู้และสร้างประสบการณ์จากกิจกรรมทางการท่องเที่ยวภายในชุมชนโดยมีคนในชุมชนเป็นผู้ดำเนินการต่าง ๆ

ความสำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชนและความหลากหลายของการพัฒนาศักยภาพและการแข่งขันของประชาชนผ่านกลไกของการท่องเที่ยวโดยชุมชน ดังนั้นการดำเนินการเพื่อการพัฒนาศักยภาพของการท่องเที่ยวโดยชุมชนทั้งด้านทรัพยากรบุคคล สิ่งแวดล้อม สินค้าและบริการ หรือแม้กระทั่งการบริหารจัดการ จึงเป็นประเด็นสำคัญที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการ เช่นเดียวกับมหาวิทยาลัยราชภัฏซึ่งเป็นสถาบันอุดมศึกษาที่กระจายในพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศ และมีพันธกิจหลักนอกเหนือจากการจัดการเรียนการสอน คือการดำเนินการวิจัยและการบริการวิชาการเพื่อสร้างองค์ความรู้และการนำองค์ความรู้ไปส่งเสริมให้ชุมชนท้องถิ่นเกิดการพัฒนากายได้บริบทของชุมชนและท้องถิ่น และตอบสนองความต้องการของชุมชนและท้องถิ่นและในปีที่ผ่านมาเครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคเหนือได้ร่วมกับเครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏทั่วประเทศดำเนินการในการวิจัยและพัฒนาในประเด็นการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยในมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคเหนือได้ดำเนินการภายใต้โครงการการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามเส้นทางวิถีสายน้ำ บนฐานประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมอัตลักษณ์ท้องถิ่นของชุมชนกลุ่มจังหวัดภาคเหนือในปีที่ 1 ซึ่งใช้พื้นที่ดำเนินโครงการวิจัย 8 พื้นที่ 8 จังหวัด ประกอบด้วยชุมชนเชียงแสน ตำบลเชียงแสน อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย โดยมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ชุมชนป่าตาล ตำบลป่าตาล อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ชุมชนศาลาบัวบก ตำบลท่าผา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง โดยมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง ชุมชนหาดสองแคว ตำบลหาดสองแคว อำเภอตรอน จังหวัดอุดรธานี โดยมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี ชุมชนท้องคั่ง ตำบลท่าพุทรา อำเภอคลองขลุง จังหวัดกำแพงเพชร โดยมหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร ชุมชนท่าชัย ตำบลท่าชัย อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย โดยมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ชุมชนไทหล่ม ตำบลบ้านหวาย อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ และชุมชนวัดพระปรางค์เหลือง (บ้านท่าน้ำอ้อย) ตำบลท่าน้ำอ้อย อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ โดยมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ซึ่งเป็นชุมชนที่ดำเนินการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ทั้งนี้ การดำเนินการในปีที่ผ่านมาของเครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคเหนือในพื้นที่ทั้ง 8 พื้นที่เกิดความเชื่อมโยงภายใต้วิถีชีวิต อัตลักษณ์ชุมชน ประวัติศาสตร์ และสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่นำเสนอร้อยเรียงเพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความสนใจคือการท่องเที่ยวโดยชุมชน “4 ลำน้ำ 3 ลายผ้า” หมายถึง การท่องเที่ยวโดยชุมชนที่นักท่องเที่ยวสามารถสร้างประสบการณ์และเรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชนต่าง ๆ ของภาคเหนือโดยในบางพื้นที่มีความเกี่ยวข้องกับวิถีสายน้ำ ซึ่งเป็นลำน้ำหลักของและยังคงวิถีชีวิตต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับสายน้ำและใช้การล่องเรือท่องเที่ยวเยี่ยมชมวิถีชาวบ้าน ประกอบด้วย ลำน้ำโขง, ลำน้ำปิง-วัง-ยม-น่าน, ลำน้ำโขง และลำน้ำป่าสัก ซึ่งทั้ง 4 ลำน้ำเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตและประวัติศาสตร์ของชุมชนซึ่งชุมชนสามารถสร้างเป็นกิจกรรมทางการท่องเที่ยว นอกจากนี้ ยังมี 3 ลายผ้า ซึ่งทุกชุมชนในพื้นที่ทั้ง 8 แห่ง มีความเชื่อมโยงของขนบธรรมเนียม ประเพณี และวิถีชีวิตที่เชื่อมโยงกับลายผ้า ประกอบด้วย ลายผ้าดั้งเดิมของชุมชน อาทิ ลายผ้าเชียงแสน ลายผ้าไทหล่ม ลายผ้าไทยยง เป็นต้น ลายผ้าประยุกต์ คือการนำลวดลายของผ้ามาสร้างสรรค์ให้เกิดความแปลกใหม่หรือสร้างสรรค์เป็นผลิตภัณฑ์ชุมชน อาทิ

ลายผ้าของชุมชนท่าชัย เป็นต้น และลายผ้าร่วมสมัย คือลายผ้าที่เกิดจากการคิดค้นขึ้นมาใหม่โดยเชื่อมโยงกับเรื่องราว เรื่องเล่าในชุมชน อาทิ ลายผ้ามัดย้อมรูปบัวบกของชุมชนศาลาบัวบก เป็นต้น

นอกจากนี้ จากการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวของเครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคเหนือซึ่งดำเนินการใน 8 พื้นที่ 8 จังหวัดของภาคเหนือเพื่อการขยายผลทั้งในระดับพื้นที่และระหว่างพื้นที่นั้นการมุ่งสร้างความยั่งยืนในการดำเนินการภายใต้ฐานคิดของการสร้างมูลค่าเพิ่ม การสร้างคุณค่าและการสร้างภาพลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวที่ได้รับการพัฒนาในปีที่ 1 สู่การสร้างสรรคผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวจากการพัฒนาไปสู่ผลิตภัณฑ์ระดับพรีเมียม คือการนำผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการพัฒนาไปสู่การรับรองมาตรฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิ มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน มาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน มาตรฐานอาหารและยา มาตรฐานฮาลาล มาตรฐาน OTOP มาตรฐานโฮมสเตย์ หรือมาตรฐานที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดีแก่ผลิตภัณฑ์ รวมทั้งสร้างคุณค่า มูลค่าให้เกิดขึ้นกับผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว และจากการดำเนินการในปีที่ 1 ที่ผ่านมามีพื้นที่ชุมชนท่องเที่ยวของเครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคเหนือคือชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนท่าชัย ศรีสันตลักษ์ ตำบลท่าชัย อำเภอศรีสันตลักษ์ จังหวัดสุโขทัย ซึ่งดำเนินการโดยนักวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงครามและพื้นที่ชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมลาวเวียง ตำบลหาดสองแคว อำเภอตรอน จังหวัดอุดรธานี ซึ่งดำเนินการโดยนักวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์ ได้รับการประกาศจากรมการท่องเที่ยวให้เป็นชุมชนที่ผ่านการตรวจประเมินเพื่อรับรองมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน ประจำปีประมาณ 2563 ซึ่งเป็นทุนเดิมและผลสำเร็จในการพัฒนาชุมชนต้นแบบด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนในการขยายผลในปีที่ 2 ซึ่งการดำเนินการนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะมีการเชื่อมโยงกับภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สำนักรับรองระบบคุณภาพ สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (วว.) กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ขึ้นทะเบียนเป็นหน่วยตรวจสอบมาตรฐานการท่องเที่ยวไทย กับ กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาและได้ยื่นขอรับรองระบบงาน ISO/IEC 17065 ในฐานะหน่วยรับรองมาตรฐานท่องเที่ยวไทย จากสำนักงานคณะกรรมการการมาตรฐานแห่งชาติที่สามารถเป็นภาคีหลักในการขับเคลื่อนเพื่อการยกระดับด้านมาตรฐานของการท่องเที่ยวโดยชุมชนและผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวต่อไป

ดังนั้น จากประเด็นข้างต้นประกอบกับการผลการดำเนินงานในปีที่ 1 และการพัฒนาโจทย์ทั้งในระดับพื้นที่และระดับภูมิภาคของเครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคเหนือต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ดำเนินการต่อเนื่องในปีที่ 2 จึงมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาเชิงต่อยอด รวมทั้งการพัฒนาชุมชนต้นแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งการเทียบเคียงและการถ่ายทอดองค์ความรู้ของชุมชนเข้มแข็งไปสู่ชุมชนเรียนรู้เพื่อให้เกิดการพัฒนา เพื่อการสร้างศักยภาพร่วมกันของชุมชนท่องเที่ยวด้วยกลไกเครือข่ายทั้งในระดับชุมชน จังหวัดและภูมิภาค ด้วยเหตุผลและปัญหาที่เกิดขึ้นดังกล่าวคณะผู้วิจัยเครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ร่วมกับชุมชนบ้านหวายและชุมชนไทหล่มได้ร่วมดำเนินการวิจัยการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามเส้นทางวิถีสายน้ำ บนฐานประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม อัตลักษณ์ท้องถิ่นของชุมชนที่สอดคล้องกับเครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคเหนือ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนาศักยภาพชุมชนต้นแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนและภาคีเครือข่ายเพื่อความยั่งยืนของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

การบททวนวรรณกรรม

การวิจัยนี้ เกี่ยวข้องแนวคิดการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเน้นการให้สิทธิและการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการตัดสินใจและการดำเนินงาน เพื่อให้ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวสามารถกระจายไปสู่ชุมชนได้อย่างยั่งยืนและเป็นระบบ เช่น การ

จัดตั้งสมาคมหรือองค์กรท่องเที่ยวของชุมชน การสร้างกลไกการทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐและเอกชน เพื่อส่งเสริมการพัฒนาท่องเที่ยวในพื้นที่ของตนเอง การจัดกิจกรรมท่องเที่ยวที่เน้นไปที่วัฒนธรรมและชีวิตคนในชุมชน เพื่อเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับอัตลักษณ์ที่แตกต่างของชุมชนนั้น ๆ และการให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมในพื้นที่ชุมชนโดยรวม ซึ่งจะต้องอยู่บนฐานของประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และอัตลักษณ์ท้องถิ่นของชุมชน ได้แก่ 1) การสร้างประสบการณ์ท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์ อัตลักษณ์ท้องถิ่นของชุมชนสามารถเป็นแรงบันดาลใจในการออกแบบสินค้าและประสบการณ์ท่องเที่ยวที่ไม่เหมือนใคร เช่น การเสนออาหารพื้นเมือง การเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่น หรือการเข้าร่วมกิจกรรมท้องถิ่น 2) การอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรม การบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนสามารถช่วยส่งเสริมการอนุรักษ์และการสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่นได้ เช่น การสนับสนุนการประกวดศิลปะท้องถิ่น การจัดงานเทศกาลที่เป็นที่มาของชุมชน หรือการสร้างพื้นที่สำหรับการแสดงศิลปะและวัฒนธรรม 3) การสร้างรายได้ส่วนตัวให้กับชุมชน การพัฒนาท่องเที่ยวโดยชุมชนสามารถช่วยสร้างโอกาสให้กับชุมชนในการขายสินค้าหรือบริการของตนเอง เช่น การจำหน่ายสินค้าฝีมือ การให้บริการทัวร์ท้องถิ่น หรือการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น 4) การสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการท่องเที่ยวสามารถช่วยเสริมความเข้มแข็งของชุมชนได้ โดยการสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมให้กับชุมชนที่มีการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เป็นต้น

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่ ประกอบด้วย

1.1 ประชากร ได้แก่ ประชากรชุมชนบ้านหวาย อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ 4,515 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ กลุ่มตัวอย่างตามตารางสูตรเครซีและมอร์แกน 400 คน (Krejcie, R. V. & Morgan, D. W, 1970)

2. เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) ประกอบด้วย 4 ตอน คือ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล ส่วนที่ 2 เหตุผลของการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวตามแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน ส่วนที่ 3 ระดับความสำคัญที่มีต่อปัจจัยด้านการตลาดบริการของความพึงพอใจ ความเป็นของแท้ดั้งเดิมของแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมสำหรับการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตลอดจน ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามมาหาคุณภาพภาพของเครื่องมือ ได้แก่ 1) นำแบบสอบถามพบที่ปรึกษาและดำเนินการปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ 2) นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วเสนอนำเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของเนื้อหาโดยหาความสอดคล้องของวัตถุประสงก์กับข้อคำถาม (Index of Item-Objective Congruence: IOC) (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2543, น.249) พบว่ามีค่า IOC ระหว่าง 0.80-1.00 และ 3) การทดลองใช้เครื่องมือกับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 ชุด ซึ่งผลการประเมินมีอำนาจจำแนกระหว่าง 0.25-0.75 และหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยวิธีของ Cronbach (1951, p.274; อ่างในบุญชม ศรีสะอาด, 2558) ซึ่งผลการประเมินค่าความเชื่อมั่นมีค่าความเชื่อมั่น 0.95

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) คือ เป็นข้อมูลที่ได้จากการจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหวาย และการใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การนำข้อมูลที่ได้จากการแจกแบบสอบถามมาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมทางสถิติทางการวิจัย

5. สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ โปรแกรมสถิติสำเร็จรูปเชิงพรรณนา คือ ค่าร้อยละ (Percentage)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามเส้นทางวิถีสายน้ำบนฐานประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมอัตลักษณ์ท้องถิ่นของชุมชนเครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคเหนือ จังหวัดเพชรบูรณ์ ผู้วิจัยสามารถจำแนกผลการวิจัยได้ ดังนี้

การพัฒนาศักยภาพชุมชนต้นแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน และภาคีเครือข่ายเพื่อความยั่งยืนของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย โดยเพศหญิงมีจำนวน 213 คน คิดเป็นร้อยละ 53.3 เพศชาย จำนวน 187 คน คิดเป็นร้อยละ 46.7 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ในการท่องเที่ยวตามแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ คิดเป็นร้อยละ 36.0 ได้รับข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนจากเฟซบุ๊ก (Facebook) มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 52.0 ให้ความสนใจและต้องการเข้าร่วมกับกิจกรรมงานทอผ้า เขียนลายผ้า มัดย้อม คิดเป็นร้อยละ 16.5 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นว่าการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ส่งผลต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยว คิดเป็นร้อยละ 75.5 ให้ความสำคัญกับความสะอาดและปลอดภัยด้านสุขอนามัยระหว่างการท่องเที่ยวท่ามกลางการระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 คิดเป็นร้อยละ 23.8

และผลการวิเคราะห์ข้อมูล Based Line Data หลังสิ้นสุดโครงการของการวิจัยท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหวาย อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ปีที่ 2 จากข้อมูลเบื้องต้นสามารถสรุปได้ ดังนี้

- 1) ด้านชุมชนเป้าหมายมีขีดความสามารถในการบริหารจัดการธุรกิจท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์บนฐานอัตลักษณ์ท้องถิ่น
- 2) มีชุมชนเป้าหมาย จำนวน 1 ชุมชน คิดเป็น ร้อยละ 10 ได้นำความรู้จากโครงการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยมีแผนธุรกิจ แผนจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจของชุมชนบ้านหวาย
- 3) มีแหล่งเรียนรู้ที่มีศักยภาพด้านการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน จำนวน 6 แห่ง ได้แก่ อนุสรณ์สถานเมืองราด เจดีย์พระนางสิงขรเทวีและข้าวสารดำวัดโพธิ์ชัย เจดีย์พ่อขุนผาเมือง และต้นจำปาพันปี ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงเรือนตาน้อย โฮมสเตย์ ศูนย์เรียนรู้กลุ่มผ้าไหมหล่มบ้านหวาย และจุดชมวิวดินสาวเอ้
- 4) มีผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ จำนวน 4 ผลิตภัณฑ์ ซึ่งได้รับมาตรฐานการรับรองจาก มผช. แล้ว ได้แก่ ผ้าแพรวาผ้าไหมลายกระเปาะ พวงกุญแจจากเศษผ้า และย้อม
- 5) มีโฮมสเตย์ที่ได้รับมาตรฐานแล้ว จำนวน 1 คือ โฮมสเตย์ลุงน้อย
- 6) มีของที่ระลึกที่ได้รับมาตรฐานแล้ว จำนวน 4 ชิ้น
- 7) มีนักการตลาดที่มีศักยภาพในการสื่อสารทางการท่องเที่ยว จำนวน 2 คน
- 8) มีนักสื่อความหมายในชุมชนที่มีศักยภาพในการบอกเล่าเรื่องราวของชุมชน จำนวน 3 คน
- 9) มีเครือข่ายการทำงานท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ในชุมชน จำนวน 11 เครือข่าย
- 10) มีการสร้างงานในชุมชน คือ กลุ่มวิสาหกิจผ้าทอไหมหล่มบ้านหวาย เพิ่มขึ้นร้อยละ 5
- 11) ชุมชนที่เข้าสู่ธุรกิจท่องเที่ยว จำนวน 1 ธุรกิจ คือ ผลิตภัณฑ์ผ้าทอไหมหล่มบ้านหวาย
- 12) ชุมชนมีระดับคุณภาพชีวิตดีขึ้น จำนวน 1 ชุมชน คือ ชุมชนห้วยโป่ง ตำบลบ้านหวาย

ตลอดจน รูปแบบของการดำเนินการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน จัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน ด้านการดำเนินงานท่องเที่ยวชุมชนมีผู้แทนชุมชนเป็นผู้ให้ข้อมูลการท่องเที่ยว บอกเล่าถึงประวัติศาสตร์ที่สำคัญของชุมชน ด้านศิลปวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์อ่านล้ำค่ามีการประชาสัมพันธ์ทางเว็บไซต์และสื่อต่าง ๆ มีหนังสือและแผ่นพับประชาสัมพันธ์ส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชน ได้จัดให้มีกิจกรรมประจำปีมาตลอด ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้อุณหภูมิถึงความสำคัญของชุมชน ชุมชนบ้านหวาย มีทุน

ทางสังคม เป็นเมืองแห่งประวัติศาสตร์ที่จังหวัดเพชรบูรณ์ได้ก่อสร้างศูนย์รวมอนุสรณ์เมืองรัตนขึ้นในบริเวณหมู่ 1 ตำบลบ้านหวาย เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจและศึกษาประวัติศาสตร์ของจังหวัดเพชรบูรณ์ ความโดดเด่นของชุมชนบ้านหวายจัดตั้งกลุ่มทอผ้าไทลื้อบ้านหวายขึ้นมาซึ่งผ้าที่ทอนั้นเป็นผ้าไหมบ้างผ้าฝ้ายบ้างซึ่งมีความงามสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นชาติพันธุ์ พัฒนาต่อยอดจากผ้าชิ้นหัวแดงตีนก้น มีการนำเศษผ้ามาทำเป็นพวงกุญแจ กระเป๋าผ้าไหม ผ้าแพรไล่ปลาไหล ถูย้อม ผ้าขาวม้า ผ้ารูปทรงต่าง ๆ พันททางทรัพยากรของชุมชนบ้านหวาย ชุมชนมีความร่วมมือเพื่อกันในการสร้างงานผลิตภัณฑ์ผ้าทอไทลื้อ ได้พัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอให้ได้รับมาตรฐาน (มผช.) เรียบร้อยแล้วจำนวน 4 ผลิตภัณฑ์ และกำลังพัฒนาอีกหลายผลิตภัณฑ์ ทั้งนี้ บ่งบอกถึงความรู้ความสามารถของคนในชุมชนที่พัฒนาความตั้งใจมั่นในการสร้างจุดเด่นที่สำคัญของชุมชนอย่างแท้จริง พันททางทรัพยากรของชุมชน บ้านหวายมีอนุสรณ์สถานเมืองรัตนเป็นจุดท่องเที่ยวของชุมชนที่บอกเล่าความสำคัญของสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ การนำพันททางสังคมหรือพันททางทรัพยากรที่ชุมชนบ้านหวายมีอยู่แล้ว มาสร้างมูลค่าเพิ่มและคุณค่าให้แก่การท่องเที่ยวโดยชุมชน ผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นบ้านหรือที่เรียกว่าผ้าทอไทลื้อให้เป็นที่ประจักษ์ในระดับชาติปัจจุบันกลุ่มผ้าทอไทลื้อได้จัดตั้งวิสาหกิจชุมชนแล้วได้พัฒนาตัวผลิตภัณฑ์ให้ได้รับมาตรฐานหลายชิ้นได้รับรางวัลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ของชุมชนหลายอย่างชุมชนบ้านหวายมีความพร้อมที่จะยกระดับมาตรฐานของผลิตภัณฑ์ผ้าทอเพราะชุมชนมีประสบการณ์ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ได้รับมาตรฐานมาแล้วจำนวน 4 ผลิตภัณฑ์และมีแนวทางในการยกระดับเพื่อการรับรองมาตรฐานและเป็นสินค้าพรีเมียมได้ก็ต้องพัฒนาศักยภาพของกลุ่มผ้าทอไทลื้อโดยการเรียนรู้จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ให้ความสำเร็จการสร้างความสำเร็จของชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนและหน่วยงานภาครัฐภาคเอกชน

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามเส้นทางวิถีสายน้ำบนฐานประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมอัตลักษณ์ท้องถิ่นของชุมชนเครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคเหนือ จังหวัดเพชรบูรณ์ ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

เพื่อพัฒนาศักยภาพชุมชนต้นแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน และภาคีเครือข่ายเพื่อความยั่งยืนของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ พบว่า ศักยภาพชุมชนต้นแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนและภาคีเครือข่าย ได้แก่ 1) ด้านชุมชนเป้าหมายมีขีดความสามารถในการบริหารจัดการธุรกิจท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์บนฐานอัตลักษณ์ท้องถิ่นชุมชนมีเป้าหมาย จำนวน 1 ชุมชน คิดเป็น ร้อยละ 10 ได้นำความรู้จากโครงการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยมีแผนธุรกิจ แผนจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจของชุมชนมีแหล่งเรียนรู้ที่มีศักยภาพด้านการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน จำนวน 6 แห่ง ได้แก่ อนุสรณ์สถานเมืองรัตน เจดีย์พระนางสิงขรเทวี ข้าวสารดำวัดโพธิ์ชัย เจดีย์พ่อขุนผาเมืองต้นจำปาพันปีศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงเรือนตาน้อยโฮมสเตย์ ศูนย์เรียนรู้กลุ่มผ้าทอไทลื้อบ้านหวาย และจุดชมวิวดโคกเจริญหรือวัดโนสาวเอ้ ชุมชนมีผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ ผลิตภัณฑ์ที่ได้รับมาตรฐานการรับรองจาก มผช. จำนวน 4 ผลิตภัณฑ์ ได้แก่ ผ้าแพร ไล่ปลาไหล กระเป๋า พวงกุญแจจากเศษผ้าและย้อม ชุมชนมีโฮมสเตย์ที่ได้รับมาตรฐานแล้ว จำนวน 1 หลัง คือ โฮมสเตย์ลุงน้อย ชุมชนมีของที่ระลึกที่ได้รับมาตรฐานแล้ว จำนวน 4 ชิ้น มีนักการตลาดที่มีศักยภาพในการสื่อสารทางการท่องเที่ยว จำนวน 2 คน นักสื่อความหมายในชุมชนที่มีศักยภาพในการบอกเล่าเรื่องราวของชุมชน จำนวน 3 คน ชุมชนมีเครือข่ายการทำงานท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ในชุมชน จำนวน 11 เครือข่าย มีการสร้างงานในชุมชน คือ กลุ่มวิสาหกิจผ้าทอไทลื้อบ้านหวาย เพิ่มขึ้นร้อยละ 5 ชุมชนที่เข้าสู่ธุรกิจท่องเที่ยว จำนวน 1 ธุรกิจ คือ ผลิตภัณฑ์ผ้าทอไทลื้อบ้านหวายและชุมชนมีระดับคุณภาพชีวิตดีขึ้นจำนวน 1 ชุมชน คือชุมชนห้วยโป่ง ตำบลบ้านหวาย 2) ด้านรายได้จากการท่องเที่ยวโดยชุมชน ผลิตภัณฑ์และโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ใหม่ที่ตอบสนองต่อนักท่องเที่ยวเป้าหมายและสร้างรายได้ให้กับชุมชนต่อปี จำนวน 5 ผลิตภัณฑ์ 1 โปแก

รมท่องเที่ยว ชุมชนมีรายได้จากการให้บริการและท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์ มูลค่า 100,000 บาท/ปี รายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นร้อยละ 5 จำนวนการสร้างงานและจ้างงานในชุมชน เพิ่มขึ้นร้อยละ 5 3) จำนวนนักท่องเที่ยวในชุมชนเป้าหมาย จำนวนร้อยละที่เพิ่มขึ้นของจำนวนนักท่องเที่ยวในชุมชนเมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมา พบว่า ไม่มีจำนวนเพิ่มขึ้น ซึ่งมีสาเหตุเนื่องมาจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโควิด-19 ส่วนการรับรู้สื่อและความต้องการเดินทางท่องเที่ยวในชุมชนของนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายเพิ่มขึ้นร้อยละ 10 จากปีที่ผ่านมาการรับรู้ภาพลักษณ์พื้นที่ของนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายไม่น้อยกว่าร้อยละ 10 ผู้ซื้อผลิตภัณฑ์/โปรแกรม/บริการการท่องเที่ยวในชุมชน 5 คน/โปรแกรม และ 4) ด้านบูรณาการขับเคลื่อนระบบจัดการงานวิจัยและพันธกิจสัมพันธ์เพื่อพัฒนาพื้นที่อย่างเป็นระบบ ระบบสารสนเทศเชื่อมโยงข้อมูลการท่องเที่ยวที่จำเป็นแบบออนไลน์เพื่อใช้ประโยชน์ในการวิจัยและพัฒนาาร่วมกันของเครือข่าย จำนวน 1 ฐาน/ระบบ จำนวน 1 ระบบกลไก งานวิจัยด้านการท่องเที่ยวที่เผยแพร่ไปสู่การใช้ประโยชน์ในชุมชน จำนวน 1 เรื่อง/ปี โครงการ/กิจกรรมที่มีการบูรณาการความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยและภาคีที่เกี่ยวข้องที่สอดคล้องกับศักยภาพและความต้องการไม่น้อยกว่า 5 โครงการต่อปี

การอภิปรายผล

การวิจัยเรื่องการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามเส้นทางวิถีสายน้ำบนฐานประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมอัตลักษณ์ท้องถิ่นของชุมชนเครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคเหนือ จังหวัดเพชรบูรณ์ ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. ศักยภาพชุมชนต้นแบบการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนและภาคีเครือข่าย พบว่า 1) ด้านชุมชนเป้าหมายมีความสามารถในการบริหารจัดการธุรกิจท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์บนฐานอัตลักษณ์ท้องถิ่นได้ชุมชนเป้าหมาย จำนวน 1 ชุมชน คิดเป็นร้อยละ 10 ได้นำความรู้จากโครงการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยมีแผนธุรกิจได้จัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจของชุมชนบ้านห้วยมีแหล่งเรียนรู้ที่มีศักยภาพด้านการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน จำนวน 6 แห่ง ผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ได้รับมาตรฐานการรับรองจาก มผช. จำนวน 4 ผลิตภัณฑ์ ด้านโฮมสเตย์ที่ได้รับมาตรฐาน จำนวน 1 หลัง ชุมชนจัดให้มีของที่ระลึกที่ได้รับมาตรฐานแล้ว จำนวน 4 ชิ้น ซึ่งมีนักการตลาดที่มีศักยภาพในการสื่อสารทางการท่องเที่ยวชุมชน จำนวน 2 คน มีนักสื่อความหมายในชุมชนที่มีศักยภาพในการบอกเล่าเรื่องราวของชุมชน จำนวน 3 คน ได้เครือข่ายการทำงานท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ในชุมชน จำนวน 11 เครือข่าย มีการสร้างงานในชุมชน คือ กลุ่มวิสาหกิจผ้าทอไทหล่มบ้านห้วย เพิ่มขึ้นร้อยละ 5 ชุมชนที่เข้าสู่ธุรกิจท่องเที่ยว จำนวน 1 ธุรกิจ คือ ผลิตภัณฑ์ผ้าทอไทหล่มบ้านห้วย ชุมชนมีระดับคุณภาพชีวิตดีขึ้น จำนวน 1 ชุมชน คือ ชุมชนห้วยโป่ง ตำบลบ้านห้วย ด้านรายได้จากการท่องเที่ยวโดยชุมชน ผลิตภัณฑ์และโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ใหม่ที่ตอบสนองต่อนักท่องเที่ยวเป้าหมายและสร้างรายได้ให้กับชุมชนต่อปี จำนวน 5 ผลิตภัณฑ์ 1 โปรแกรมท่องเที่ยวชุมชนมีรายได้จากการให้บริการและท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์ มูลค่า 100,000 บาท/ปี รายได้จากการท่องเที่ยว เพิ่มขึ้นร้อยละ 5 จำนวนการสร้างงานและจ้างงานในชุมชน เพิ่มขึ้นร้อยละ 5 จำนวนนักท่องเที่ยวในชุมชนเป้าหมาย จำนวนร้อยละที่เพิ่มขึ้นของจำนวนนักท่องเที่ยวในชุมชนเมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมา พบว่า ไม่มีจำนวนเพิ่มขึ้นเนื่องมาจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโควิด-19 การรับรู้สื่อและความต้องการเดินทางท่องเที่ยวในชุมชนของนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายเพิ่มขึ้นร้อยละ 10 จากปีที่ผ่านมาการรับรู้ภาพลักษณ์พื้นที่ของนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายไม่น้อยกว่าร้อยละ 10 ผู้ซื้อผลิตภัณฑ์/โปรแกรม/บริการการท่องเที่ยวในชุมชน 5 คน/โปรแกรม ด้านบูรณาการขับเคลื่อนระบบจัดการงานวิจัยและพันธกิจสัมพันธ์เพื่อพัฒนาพื้นที่อย่างเป็นระบบ ระบบสารสนเทศเชื่อมโยงข้อมูลการท่องเที่ยวที่จำเป็นแบบออนไลน์เพื่อใช้ประโยชน์ในการวิจัยและพัฒนาาร่วมกันของเครือข่าย จำนวน 1 ฐาน/ระบบ จำนวน 1 ระบบกลไก งานวิจัยด้านการท่องเที่ยวที่เผยแพร่ไปสู่การใช้ประโยชน์ในชุมชน จำนวน 1 เรื่อง/ปี โครงการ/กิจกรรมที่มีการบูรณาการความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยและภาคีที่เกี่ยวข้องที่สอดคล้องกับศักยภาพและความต้องการไม่น้อยกว่า 5 โครงการต่อปี

2. พฤติกรรมนักท่องเที่ยว เหตุผลของการท่องเที่ยวตามแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหวาย มีวัตถุประสงค์ในการท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจโดยได้รับข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนจากเฟสบุ๊ค (Facebook) การติดต่อกับแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนหรือที่พักโดยประสานงานผ่านเฟสบุ๊คเดินทางไปท่องเที่ยวได้ทุกฤดูกาล และเป็นผู้กำหนดโปรแกรมท่องเที่ยวเองท่องเที่ยวให้ความสนใจและต้องการเข้าร่วมกับกิจกรรมงานทอผ้า เขียนลายผ้า มัดย้อมนิยมเดินทางโดยใช้รถส่วนตัว ใช้เวลาในการท่องเที่ยวแบบ ไป-กลับสำหรับเดินทางไปท่องเที่ยว มีค่าใช้จ่ายประมาณ 1,001-3,000 บาท ในระหว่างการท่องเที่ยวต่อครั้งสอดคล้องกับปองทิพย์ นาคินทร์ (2556) การศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาตลาดเก่าอ่างศิลา เทศบาลเมืองอ่างศิลา จังหวัดชลบุรี พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนตลาดเก่าอ่างศิลาในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนอยู่ในระดับมาก ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนตลาดเก่าอ่างศิลาในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ได้แก่ ความตระหนักถึงประโยชน์ต่อส่วนรวมจากการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และแรงจูงใจทางเศรษฐกิจที่เกิดจากการท่องเที่ยว อยากให้ผู้ให้บริการ ห้างสรรพสินค้า สร้างความมั่นใจเรื่องพนักงานทุกคนในห้างสรรพสินค้า มีการสวมหน้ากากอนามัยตลอดเวลา อยากให้ผู้ให้บริการ การจัดกิจกรรมการประชุม/โรงละคร/โรงมหรสพ สร้างความมั่นใจเรื่องพนักงานบริการมีการสวมหน้ากากอนามัยตลอดเวลา อยากให้ผู้ให้บริการ ร้านค้าของที่ระลึกและร้านค้าอื่น ๆ สร้างความมั่นใจเรื่องพนักงานบริการมีการสวมหน้ากากอนามัยตลอดเวลา มีความคิดเห็นต่อปัจจัยการตลาดบริการของแหล่งท่องเที่ยวชุมชน โดยเฉพาะต่อปัจจัยด้านสถานที่ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ ปัจจัยด้านราคาปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาดปัจจัยด้านกระบวนการปัจจัยด้านบุคลากรปัจจัยด้านลักษณะทางกายภาพปัจจัยด้านความเป็นของแท้ดั้งเดิมปัจจัยด้านความพึงพอใจสอดคล้องกับ พัชรินทร์ ไชย (2552) การศึกษาวิจัยเรื่องการประเมินศักยภาพด้านการท่องเที่ยวจังหวัดศรีสะเกษ พบว่า แหล่งท่องเที่ยวจังหวัดศรีสะเกษส่วนใหญ่มีขีดความสามารถในการรองรับได้อยู่ระดับสูงและระดับปานกลาง สามารถรองรับกิจกรรมนันทนาการได้อีกมาก ยกเว้นขีดความสามารถในการรองรับด้านสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับต่ำ ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ พบว่าภาพรวมระดับอยู่ในระดับปานกลาง เพราะการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ถูกกำหนดโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ด้านการท่องเที่ยวท้องถิ่น พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับสูง และสอดคล้องกับชาคริต ช่วยบำรุง (2554) การศึกษาบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลเขาอกบ อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลเขาอกบมีบทบาทในการพัฒนาการท่องเที่ยวในท้องถิ่น ทั้งด้านการตลาดการท่องเที่ยว ผ่านสื่อประชาสัมพันธ์ส่งเสริมการท่องเที่ยวในท้องถิ่น ด้านการสร้างและแสวงหาแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่น ปัจจุบัน ยังไม่ได้มีการดำเนินการในการแสวงหาหรือสร้างแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นเพิ่มเติม ด้านการให้บริการท่องเที่ยว มีการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ล่องเรือชมความงดงามของถ้ำเลเขาอกบ โดยมีพนักงานพายเรือทำหน้าที่เป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่นคอยให้คำแนะนำแก่นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวและด้านการวางแผนและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว มีการกำหนดการพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นพันธกิจการพัฒนาท้องถิ่น

3. ผลผลิตที่เกิดขึ้นในพื้นที่ชุมชนบ้านหวาย ผลผลิตศักยภาพด้านการตลาดของการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกิดการพัฒนาชุมชนได้ มีรูปแบบการพัฒนาบุคลากรในชุมชนด้านการตลาดสำหรับการท่องเที่ยวโดยชุมชนต่อจากปีที่ 1 มีการพัฒนาสื่อเพื่อส่งเสริมการตลาดมีการดำเนินกิจกรรมเพื่อส่งเสริมทางการตลาด เกิดผลผลิต คือ ผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ได้รับการพัฒนา เกิดการยกระดับในการสร้างมูลค่า คุณค่าจากการเข้าสู่กระบวนการรับรองคุณภาพมาตรฐานที่เหมาะสมได้รับการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนได้รับรางวัลจากกรมหม่อนไหมกระทรวงเกษตรและสหกรณ์และได้รับขึ้นทะเบียนเป็นผลิตภัณฑ์ OTOP ชุมชนท่องเที่ยวบ้านหวายได้พัฒนาโฮมสเตย์เพื่อเข้าสู่มาตรฐานและมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว ผลผลิตชุมชนต้นแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกิดการพัฒนาและถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ชุมชนอื่นมีการพัฒนาชุมชนการท่องเที่ยวโดยชุมชนโดยการเชื่อมโยงเครือข่ายภายในพื้นที่และระหว่างพื้นที่ในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหวาย

4. ผล Based Line Data หลังสิ้นสุดโครงการของการวิจัยท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านห้วยอำเภอลำสนัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ได้แก่ มีชุมชนเป้าหมาย จำนวน 1 ชุมชน คิดเป็นร้อยละ 10 ได้นำความรู้จากโครงการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยมีแผนธุรกิจ แผนจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจของชุมชนบ้านห้วย มีแหล่งเรียนรู้ที่มีศักยภาพด้านการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน จำนวน 6 แห่ง มีผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ จำนวน 4 ผลิตภัณฑ์ ซึ่งได้รับมาตรฐานการรับรองจาก มผช. แล้ว มีโฮมสเตย์ที่ได้รับมาตรฐานแล้ว จำนวน 1 หลัง มีของที่ระลึกที่ได้รับมาตรฐานแล้ว จำนวน 4 ชิ้น มีนักการตลาดที่มีศักยภาพในการสื่อสารทางการท่องเที่ยว จำนวน 2 คน มีนักสื่อความหมายในชุมชนที่มีศักยภาพในการบอกเล่าเรื่องราวของชุมชน จำนวน 3 คน มีเครือข่ายการทำงานท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ในชุมชน จำนวน 11 เครือข่ายมีการสร้างงานในชุมชน คือ กลุ่มวิสาหกิจผ้าทอไทลื้อบ้านห้วย เพิ่มขึ้นร้อยละ 5 ชุมชนที่เข้าสู่ธุรกิจท่องเที่ยว จำนวน 1 ธุรกิจ คือ ผลิตภัณฑ์ผ้าทอไทลื้อบ้านห้วย ชุมชนมีระดับคุณภาพชีวิตดีขึ้น จำนวน 1 ชุมชน คือ ชุมชนห้วยโป่ง ตำบลบ้านห้วย ด้านรายได้จากการท่องเที่ยวโดยชุมชน ผลิตภัณฑ์และโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ใหม่ที่ตอบสนองต่อนักท่องเที่ยวเป้าหมายและสร้างรายได้ให้กับชุมชนต่อปี จำนวน 5 ผลิตภัณฑ์ 1 โปรแกรมท่องเที่ยวชุมชนมีรายได้จากการให้บริการและท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์มูลค่า 100,000 บาท/ปี รายได้จากการท่องเที่ยว เพิ่มขึ้นร้อยละ 5 จำนวนการสร้างงานและจ้างงานในชุมชน เพิ่มขึ้นร้อยละ 5 จำนวนนักท่องเที่ยวในชุมชนเป้าหมายจำนวนร้อยละที่เพิ่มขึ้นของจำนวนนักท่องเที่ยวในชุมชนเมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมา พบว่า ไม่มีจำนวนเพิ่มขึ้น อันมีสาเหตุเนื่องมาจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโควิด-19 การรับรู้สื่อและความต้องการเดินทางท่องเที่ยวในชุมชนของนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายเพิ่มขึ้นร้อยละ 10 จากปีที่ผ่านมาการรับรู้ภาพลักษณ์พื้นที่ของนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายไม่น้อยกว่าร้อยละ 10 ผู้ซื้อผลิตภัณฑ์/โปรแกรม/บริการการท่องเที่ยวในชุมชน 5 คน/โปรแกรม ด้านบูรณาการขับเคลื่อนระบบจัดการงานวิจัยและพันธกิจสัมพันธ์เพื่อพัฒนาพื้นที่อย่างเป็นระบบระบบสารสนเทศเชื่อมโยงข้อมูลการท่องเที่ยวที่จำเป็นแบบออนไลน์เพื่อใช้ประโยชน์ในการวิจัยและพัฒนาาร่วมกันของเครือข่าย จำนวน 1 ฐาน/ระบบ จำนวน 1 ระบบกลไกงานวิจัยด้านการท่องเที่ยวที่เผยแพร่ไปสู่การใช้ประโยชน์ในชุมชน จำนวน 1 เรื่อง/ปี โครงการ/กิจกรรมที่มีการบูรณาการความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยและภาคีที่เกี่ยวข้องที่สอดคล้องกับศักยภาพและความต้องการไม่น้อยกว่า 5 โครงการต่อปี

ข้อค้นพบ หรือองค์ความรู้ใหม่

การวิจัยนี้ มีข้อค้นพบว่า ประวัติศาสตร์ที่สำคัญของชุมชนด้านศิลปวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์อันล้ำค่า นั้น มีการประชาสัมพันธ์ทางเว็บไซต์และสื่อต่าง ๆ มีหนังสือและแผ่นพับประชาสัมพันธ์ส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชน ได้จัดให้มีกิจกรรมประจํามาตลอด ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้อนุชนได้ทราบถึงความสำคัญของชุมชน ชุมชนบ้านห้วย มีทุนทางสังคม เป็นเมืองแห่งประวัติศาสตร์ที่จังหวัดเพชรบูรณ์ได้ก่อสร้างศูนย์รวมอนุสรณ์เมืองราชขึ้นในบริเวณหมู่ 1 ตำบลบ้านห้วยเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจและศึกษาประวัติศาสตร์ของจังหวัดเพชรบูรณ์ และความโดดเด่นของชุมชนบ้านห้วยจัดตั้งกลุ่มผ้าทอไทลื้อบ้านห้วยขึ้นมาซึ่งผ้าที่ทอนั้นเป็นผ้าไหมบ้างผ้าฝ้ายบ้างซึ่งมีความงามสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นชาติพันธุ์ พัฒนาต่อยอดจากผ้าชิ้นหัวแดงตีนก้น มีการนำเศษผ้ามาทำเป็นพวงกุญแจ กระเป๋าผ้าไหม ผ้าแพรใส่ปลาไหล ถักย้อม ผ้าขาวม้า ผ้ารูปทรงต่าง ๆ ทุนทางทรัพยากรของชุมชนบ้านห้วย ชุมชนมีความพร้อมเพียงกันในการสร้างงานผลิตภัณฑ์ผ้าทอไทลื้อได้พัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอให้ได้รับมาตรฐาน (มผช.) เรียบร้อยแล้วจำนวน 4 ผลิตภัณฑ์และกำลังพัฒนาอีกหลายผลิตภัณฑ์ เป็นต้น

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

การท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหวาย จังหวัดเพชรบูรณ์ ควรมีการกำหนดแนวทางการสร้างความตระหนักรู้ ศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ให้อนุชนทราบและปฏิบัติ ควรให้ชุมชนเป็นผู้กำหนด กฎ กติกา แนวทางปฏิบัติกิจกรรมในการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนดำเนินการเอง

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ชุมชนควรทำแผนที่ชุมชน พัฒนาให้มีจุดเด่นและอัตลักษณ์ สร้างเป็นแลนด์มาร์กทางการท่องเที่ยว เสริมด้วยการประชาสัมพันธ์ที่เข้าถึงง่าย สะดวกรวดเร็วและทันสมัย

2.2 ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรร่วมกันคิดและพัฒนาแผนหรือกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชนและแหล่งท่องเที่ยว เช่น เทศกาลเชิญ ชวน ชิมอาหาร การแข่งขันจักรยาน การจัดการวานบิกไค้ งานดนตรีในสวน งานรำวงพื้นบ้าน เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- ชาคริต ช่วยบำรุง. (2554). บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา: องค์การบริหารส่วนตำบลเขากอบ อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง. (การศึกษานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต).
- ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- นิชาภัทร สุรวัฒนานนท์. (2562). การท่องเที่ยวกับบทบาทขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทย ฮีโร่จำเป็นหรือฮีโร่ตัวจริง. สืบค้นเมื่อ 28 มกราคม 2564, จาก <https://www.bot.or.th/Thai/ResearchAndPublications/articles/Pages/default.aspx>.
- บุญชม ศรีสะอาด และคณะ. (2558). พื้นฐานการวิจัยการศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กทม: สำนักพิมพ์. ตักสิลาการพิมพ์.
- ปองทิพย์ นาคินทร์. (2556). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนกรณีศึกษา ตลาดเก่าอ่างศิลา เทศบาลเมืองอ่างศิลา จังหวัดชลบุรี. (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- พจนา สอนศรี. (2560). รายงานภาวะเศรษฐกิจท่องเที่ยว ฉบับที่ 7. สืบค้นเมื่อ 28 มกราคม 256, จาก <https://secretary.mots.go.th/ewtadmin/ewt/policy/download/TourismEconomicReview>
- พัชรรัตน์ หารไชย. (2552). การประเมินศักยภาพด้านการท่องเที่ยวจังหวัดศรีสะเกษเพื่อกำหนดแนวนโยบายการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนระดับจังหวัด. (วิทยานิพนธ์ปริญญาการวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต). กรุงเทพมหานคร: สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
- ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. (2543). การวัดด้านจิตพิสัย. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.